

посвідчених правочинів, заповітів, виконавчих написів тощо - розглядаються за правилами цивільного судочинства у позовному провадженні.

- Розгляд позовних заяв до нотаріусів про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконних чи недбалих дій нотаріусів відповідно до статей 21 та 27 Закону - розглядаються за правилами цивільного судочинства у позовному провадженні.

У такий спосіб і в таких формах здійснюється контроль за законністю нотаріальної діяльності.

Отже, державний контроль за нотаріальною діяльністю – це цілеспрямований вплив органів державної влади на суспільні відносини у сфері організації та функціонування суб'єктів здійснення нотаріальних дій, межі якого зумовлені адміністративно-правовою сутністю нотаріату. Необхідність контролю за організацією нотаріальної діяльності та здійсненням нотаріальних дій зумовлюється важливістю функції нотаріату щодо захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Апалькова Інна Сергіївна

*к.ю.н., асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ДЕЯКИХ КРАЇН ЄВРОПИ

Для з'ясування того факту, чи дійсно розвиток української судової системи рухається у бік Європи, а правовий статус, функції та обсяг повноважень Верховного Суду відповідає загальновизнаним європейським стандартам, необхідно проаналізувати правове положення найвищих судових інституцій провідних європейських країн із сталими демократичними традиціями та порівняти виконувані ними функції з правовим положенням та функціями Верховного Суду.

У більшості країн – членів Ради Європи і Європейського Союзу існує верховний суд. Завдання верховного суду кожної такої країни переважно

відрізняються від завдань судів нижчої інстанції. При цьому не можна забувати, що судова система кожної окремо взятої країни-учасниці має свої особливості.

Так, наприклад, судоустрій Великої Британії складається з трьох судових систем: Англії й Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії, об'єднати які покликаний Верховний Суд Сполученого Королівства, що є найвищою судовою інстанцією щодо всіх трьох судових систем, вершиною судоустрою Сполученого Королівства.

Верховний Суд Сполученого Королівства виконує такі обов'язки:

- 1) розглядає питання права, що мають велике суспільне значення;
- 2) виступає як вища апеляційна інстанція щодо рішень судів Англії, Уельсу й Північної Ірландії у цивільних і кримінальних справах;
- 3) здійснює юрисдикцію судового комітету Таємної ради у справах, які передаються на його розгляд відповідно до спеціальних законів Шотландії, Північної Ірландії та закону уряду Уельсу від 2006 року.

Рішення Верховного Суду Сполученого Королівства можуть виходити за рамки розглянутих спорів і стосуватися не лише сторін у справі, а мати значення для всього суспільства. Його юрисдикція поширюється на всю територію країни (у тому числі на територію всіх заморських суб'єктів); на його розгляд можуть потрапити не всі судові справи, а лише ті, які мають важливе, принципове значення (як виняток); перегляд судових рішень провадиться тільки з питань права; його рішення утворюватимуть судову практику, обов'язкову для застосування всіма нижчестоящими судами, а у цьому випадку не тільки судами, а й всіма суб'єктами права, оскільки мають силу закону.

У Німеччині є п'ять різних галузей юрисдикції, які діють незалежно одна від одної. До них належать: 1) загальні суди (що розглядають цивільні та кримінальні справи); 2) адміністративні суди; 3) суди у трудових спорах; 4) фінансові суди; 5) соціальні суди[1]. Кожна галузь судової системи очолюється своїм Федеральним судом як вищою інстанцією з конкретної юрисдикції: Федеральна Судова Палата, Федеральний Адміністративний суд,

Федеральний Трудовий суд, Федеральний Соціальний суд та Федеральна Фінансова палата. Крім того діє Федеральний Конституційний Суд, що виносить рішення з конституційних питань і дії законів, прийнятих парламентом[2].

Касаційний суд Бельгії – найвища її судова інстанція. Згідно зі ст. 147 Конституції у Бельгії існує один Верховний (Касаційний) Суд, і він не вирішує спорів як таких. У цьому суть завдань Верховного Суду. Це означає, що Верховний Суд Бельгії не уповноважений аналізувати факти тієї або іншої судової справи, а лише має право досліджувати правові питання, пов'язані з вже прийнятим щодо цього позову рішенням, яке оскаржується у Верховному Суді. Цей принцип передбачає, що Верховний Суд не розслідує деталі судового розгляду у справі, не аналізує, чи правильно суддя, який виніс те чи інше рішення, оцінив факти, а досліджує лише те, чи є постановлена ухвала правовою, тобто чи правильно суддя застосував закон[3].

Якщо суд робить висновок, що оскаржуване рішення суперечить закону, він визнає таке рішення недійсним, тобто анулює його і передає справу на розгляд до іншого суду, що складається з інших суддів.

Таке скасування рішення ілюструє обмеження повноважень Верховного Суду: інтерпретація закону Верховним Судом не має характеру обов'язкової, і судді, яким така справа передана після визнання рішення недійсним, мають повну свободу розглянути цю справу так, як вважають за потрібне. Лише у тих випадках, коли повторне рішення знову потрапляє на апеляцію до Верховного Суду на тих самих підставах, що стали причиною анулювання першого рішення, і коли повторне рішення також визнається не правовим і, відповідно, недійсним, рішення Верховного Суду, прийняте зборами палат (нараховує не менше 11 членів), матиме обов'язків характер для суддів, які наново розглядатимуть справу.

Таким чином, Верховний Суд Бельгії не є третьою інстанцією, де справа розглядається повністю. Цю процедуру також не можна назвати «переглядом», як у Німеччині. Верховний Суд Бельгії не розглядає справу наново, правильно

застосовуючи правові норми і ґрунтуючись на фактах. Він лише дає правильну інтерпретацію закону і контролює, чи правильно закон був застосований.

Обмежені повноваження Верховного Суду Бельгії не свідчать про відсутність у нього влади, а інтерпретуючи закон, суд сприяє збереженню єдності системи права. Ця єдність повинна забезпечити стабільність і прогнозованість правових норм, застосовуваних судами країни. У демократичному суспільстві, де є верховенство права, це має первинне значення.

Яскравим прикладом є Литовська республіка. Відповідно до Закону Литовської республіки «Про суди» Верховний Суд є єдиним судом касаційної інстанції, що здійснює перегляд рішень судів загальної юрисдикції, що набули чинності.

Верховний Суд Литви розглядає справи лише в аспекті застосування права, тобто спираючись на встановлені судами нижчих інстанцій фактичні обставини. Завдання Верховного Суду Литви як касаційної інстанції полягає в тому, щоб за допомогою прецедентів, сформованих у касаційних ухвалах, забезпечити в державі єдину практику судів загальної юрисдикції. Правда, впродовж тривалого часу (до березня 2006 року) визнавалося, що Верховний Суд формує практику за допомогою лише вибірково відібраних ухвал (спочатку – тільки ухвалених Сенатом Верховного Суду, пізніше – запропонованих суддівськими колегіями або відібраних відділами Верховного Суду), а також використовуючи інші обов'язкові неюрисдикційні форми (узагальнення, тлумачення, вказівки, видані Сенатом і відділами Верховного Суду консультації, які розроблялися на базі не лише вже прийнятих ухвал). Таким чином, не визнавалося, що всі без винятку касаційні ухвали Верховного Суду, тобто всі сформовані касаційним судом прецеденти є єдиними обов'язковими чинниками формування судової практики. Особливо важливим інструментом в Литві, що роз'яснив і позначив місце, значення і принципи застосування судової практики як джерела права, стала конституційна судова практика (Рішення Конституційного Суду Литви від 28 березня і 9 травня 2006 року):

Конституційний Суд оголосив, що лише судова практика може і має бути обов'язковим орієнтиром для суб'єктів права, а не роз'яснення, вказівки, консультації адміністративного або консультативного характеру, що підготовлені судами або їх структурами. Офіційна конституційна доктрина також визначила напрям розвитку статутного права[4]. Зміни, внесені до Закону Литовської республіки «Про суди», що набули чинності 1 вересня 2009 року, закріплюють значення прецеденту як джерела права.

Рішення Верховного Суду Литви спрямовані на формування єдиної практики судів загальної юрисдикції та у сфері тлумачення і застосування законів та інших правових актів. Говорячи про суть касаційного процесу в рамках доктрини права особливе значення мають два моменти: 1) за допомогою цього процесу забезпечується здійснення правосуддя в конкретній справі між конкретними сторонами (приватна мета касаційного процесу); 2) дотримання публічного інтересу в забезпеченні єдиного застосування права, а також його тлумачення різними судами. Іншими словами, виокремлення публічної і приватної функцій касації.

Таким чином, сьогодні України стала ближчою до країн Європи, а саме повноваження Верховного Суду відповідають загальновизнаним європейським стандартам. Але, необхідно пам'ятати, що будь-які зміни, реорганізація судової системи повинні бути спрямовані не на перерозподіл владних повноважень, утворення нових посад, зміну назв державних органів тощо, а на вдосконалення системи відправлення правосуддя та забезпечення більш ефективного виконання завдань судочинства взагалі та цивільного судочинства зокрема.

Література:

1. Кірхер Г. Забезпечення єдності судової практики Німеччини // Право України. – 2012. – № 11-12. – С. 158.
2. Байер Д. Забезпечення єдності судової практики на рівні федеральних судів у Німеччині // Право України. – 2012. – № 11-12. – С.172.
3. Маффей П. Функції та повноваження Верховного Суду Бельгії як вищого судового органу // Право України. – 2012. – № 11-12. – С. 110-113
4. Крижявічус Г. Компетенція і функції Верховного Суду Литовської Республіки // Право України. – 2012. – № 11-12. – С. 106-107.